

Mikko Ojanen

Tutkimusdatan määrittelyn ja aineistohallinnan ongelmat ihmistieteissä

Mikko Ojanen, orcid.org/0000-0002-7833-9659, Helsingin yliopiston kirjasto, mikko.ojanen@helsinki.fi

Ihmistieteiden (so. humanistis-yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen) ongelmallista suhdetta tutkimusaineistojen hallintaan ylläpitää käsitteellinen sekaannus. Tämä tulee esiin usein toistuvina kysymyksinä esimerkiksi Helsingin yliopiston kirjaston järjestämisessä aineistojen käsittelyyn liittyvissä tutkijatyöpajoissa. Tutkijoita mietityttävät muun muassa seuraavat yksityiskohdat: mitä data on, onko minun tutkimusprojektissani dataa, miten data eroaa tutkimusaineistosta, mitä tarkoittaa metadata, mitä sen standardit. Erityisen hämillään rahoittajien vaatimien aineistohallintasuunnitelmien edessä ovat tutkijat, joiden työ perustuu täysin käsitteellisen-teoreettisen viitekehyksen kehittämiseen tai vain aiemman kirjallisuuden tai historiallisten tekstien tarkasteluun.

Lainasana data on vakiintunut kuvaamaan lähinnä määrällisiin ja laskennallisiin menetelmiin soveltuvaa numeerista aineistoa. Tästä huolimatta data pitäisi ymmärtää yleiskäsitteenä, johon pitää erikseen liittää sitä selittävä määre; määrällinen, laadullinen, laskennallinen, tulkitu ja niin edelleen. Termin data ja sen suomenkielisen vastineen, aineisto, epäyhteensopivuus heijastuu ihmistieteiden tutkijoiden ongelmis-

sa kuvailla oman tutkimusaineistonsa yksityiskohtia selkeästi. Termien epäselvyys ylläpitää myös keinotekoista vastakkainasettelua määrällisten ja laadullisten tarkastelutapojen välillä. Usealla ihmistieteiden tutkijalla on siis oman työnsä käsitteellistämiseen liittyvä ongelma. Näyttää siltä, että koska systemaattinen ja tietoinen aineiston käsittely ei ole menestyksenkään tutkimuksen tekemisen välttämätön edellytys, on keskeisten, hyvää tieteellistä käytäntöä noudattavien toimintatapojen harjoittaminen rapistumassa.

Pohdin esityksessäni yllämainittuja ongelmia oman tutkimusprojektini näkökulmasta. Esimerkkinä käytän Helsingin yliopiston elektroakustisen musiikin studion äänitearkiston digitointi- ja masterointiprojektia (ks. esim. Ojanen 2015) sekä historiallisen tutkimukseni laajaa aineistokokonaisuutta. Konkretisoin käytännön työhön liittyviä ongelmia käyttäen hyväksi muutaman kuukauden aikana kertynyttä kokemustani aineistohallintasuunnitelmatyökalu Tuulin parissa. Työskentely aineistohallintaan liittyvällä työkalulla on auttanut yhtäältä jäsentämään omaa tutkimusaineistoani ja toisaalta ymmärtämään paremmin jopa omaa tutkimus-

kohdettani ja erityisesti historiankirjoituksen epistemologisia ongelmia.

Alan käsitteistöä ja erityisesti oman aineistokokonaisuuteni ymmärtämistä kehitän suunnitteluasteella olevassa FinEARS (Finnish Electroacoustic Resources) -projektissa, jonka tarkoituksena on esitellä suomalaisen elektroakustisen musiikin historiankirjoituksen ja analyysin taustalla olevia arkistoaineistoja. Nyt alkavassa ensimmäisessä vaiheessa projekti on väitöstutkimukseni (ks. Ojanen 2016) verkkoliite, jota päivitän Helsingin yliopiston ylläpitämässä blogipalvelussa¹. Jatkossa projekti on tarkoitus laajentaa käsittelemään samantyyppisiä kysymyksiä, ongelmia ja mahdollisuuksia kuin erityisesti ihmistieteiden aineistohallinnassa tai esimerkiksi Digital Humanities -projektissa on kohdattu. Vaikka Digital Humanities -projekteissa painotetaan digitaalisten menetelmien soveltamista erityisesti laajoihin tietoa-ineistokokonaisuuksiin, voivat ihmistieteiden tutkijat hyötyä myös digitaalisten aineistomuotojen mahdollistamista laadullisista ja kuvantamismenetelmistä, joita sovelletaan yksittäisten kulttuuriperintöobjektien tarkastelussa. Ottamatta tässä tarkemmin kantaa tieteenalojen määrittelyyn huomattavaa on, että rajanveto digitaalisten ihmistieteiden ja perinteisten, digitaalisia työkaluja käyttävien ihmistieteiden välillä on ollut epämääräinen ja erityisen pohdinnan aihe – kaikissa tapauksissa jälkimmäisiä ei ole määritetty kuuluvan digitaalisen ihmistieteen ydinalueeseen. (Tarkemmin digitaalisista ihmistieteistä – erityisesti Suomessa ks. esim. Sinnemäki & Tolonen 2015; Haverinen & Suominen 2015; Tolonen & Lahti 2015.)

Yksi FinEARS-projektin tavoitteista on tehostaa työprosessien kulkua ja hyviä aineistohallinnan käytäntöjä. Erityisiä näihin liittyviä ongelmia ovat yksityisyyden suojan turvaamiseen ja tekijänoikeuksien kunnioittamiseen liittyvät toimintatavat. Projektin päätavoitteena on lopulta tarjota mahdollisimman avoin tietoar-

kisto elektroakustisen musiikin tutkimuksen raakamateriaaleille, tutkimusdatalle ja -aineistoille sekä teosanalyysille ja analyysimateriaaleille. Vastaava kansainvälinen esimerkki analyysien ja analyysimateriaalien tietoaarkistosta on brittiläinen OREMA².

Lähteet

Haverinen, A. & Suominen, J. (2015). Koodaamisen ja kirjoittamisen vuoropuhelu? – Mitä on digitaalinen humanistinen tutkimus. Ennen ja nyt. 2 / 2015. <http://www.ennenjanyt.net/2015/02/koodaamisen-ja-kirjoittamisen-vuoropuhelu-mita-on-digitaalinen-humanistinen-tutkimus/> (10.10.2016)

Ojanen, M. (2015). Mastering Kurenniemi's Rules (2012): The Role of the Audio Engineer in the Mastering Process. *Journal on the Art of Record Production*, (10). <http://arpjournal.com/mastering-kurenniemis-rules-2012-the-role-of-the-audio-engineer-in-the-mastering-process/> (11.9.2016)

Ojanen, M. (2016). Electronic music and electronic musical instruments by Erkki Kurenniemi: A framework for technologically oriented music production and composition processes. Description of research and teaching, Abstract for a Ph.D. dissertation. <https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/en/person/miojanen> (11.9.2016)

Sinnemäki, K. & Tolonen, M. (2015). Digitaaliset ihmistieteet tutkimuskartalle. *Tieteessä tapahtuu*. 4 / 2015. <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/51172/15619> (10.10.2016)

Tolonen, M. & Lahti, L. (2015). Aatehistoria ja digitaalisten aineistojen mahdollisuudet. Ennen ja nyt. 2 / 2015. <http://www.ennenjanyt.net/2015/08/aatehistoria-ja-digitaalisten-aineistojen-mahdollisuudet/> (10.10.2016)

1. <http://blogs.helsinki.fi/miojanen/finearsintroduction>

2. <http://orema.dmu.ac.uk>